

נתיבות. תופעת העלייה לרגל לקברו של הבאבא סאלי נבדקת כמקרה מבחן למעבר "מתכנון לאומי למקום ישראלי גלולי"

העולם היהודי הזה - והבא

הספר החדש "טופוגרפיות יהודיות", שערכו שלוש חוקרות גרמניות, מבקש להפריך סטריאוטיפים שגורים כמו "עם הספר" או "היהודי הנווד" ולחרוג מהקוטביות שלאורה משורטט המרחב היהודי

רוח תרבות מגרמניה, וכתבו בו חוקרים מרחבי העולם לרבות מישראל. הספר עוסק במרחב היהודי כתופעה חדשה בלימודי היהדות, כותבות העורכות, תופעה שצמחה על רקע העיסוק ההולך וגובר בסוגיית המרחב בשיח האקדמי בגרמניה שאחרי הפלת חומת ברלין, ולנוכח העניין המתרחב של הגרמנים ביהדות.

מעברים ומתחים דיאלקטיים

אחת ממטרותיו של הספר היא, כדברי העורכות, להפריך סטריאוטיפים שגורים כמו "עם הספר" או "היהודי הנווד", שנקשרו בעם היהודי ויצרו את הרעיון ש"החוויה היהודית" - למעט זו הישראלית - היא חוויה עמוקה של עקירה, שלא זו בלבד שאין לה טריטוריה ראויה לשמה אלא גם לא זיקה ומשך למקום. זו

באוגוסט 2006 נחנך בית הכנסת הראשון באתר הפופולרי "Second Life" - עולם וירטואלי תלת ממדי ברשת מייסודה של חברת הטכנולוגיה האמריקאית לינרץ' לאב מסן פרנסיסקו. בסוכות באותה שנה הוקמה באתר הסוכה הווירטואלית הראשונה ובחנוכה הודלקה החנוכייה הראשונה. הברכות נאמרו בעברית ואחר כך באנגלית. בינואר 2007 התקיים בראשונה בבית הכנסת הווירטואלי, "בית שלום ישראל" שמו, טקס הדלקת נרות שבת. באותו חודש הוקמה גרסה וירטואלית של הכותל המערבי, ובאפריל אשתדקד נרשמה התקן רית האנטישמית הראשונה ב-20 בחודש, יום הולדתו של אדולף היטלר, כוסה הכותל בצלבי קרס וירטואליים. חרף התקרית הזאת וקשיים אחרים, החיים היהודים ב"Second Life" עולים כפוף רחוק רחוק ממחצית הצלח וההר

לאומי למקום ישראלי גלולי" וסבור כי העולים לקבר המקור כל תרמו להפיכתה של נתיבות למקום מזרחי-גלולי "המיוצג באמצעות אלמנטים ארכיטקטוריים ניים שונים, הפורעים את הנוף המודרניסטי שיצרה האדריכלות התקנית". את ה"הפרעה האדריכלית" מגריר יעקבי כניסיון להי

האופרה הישראלית תל-אביב-יפו

כסוגיית המרחב בשיתוף האקרים, בגרמניה שאחרי הפלת חומת בר-לין, ולנוכח העניין המתרחב של הגרמנים ביהדות.

מעברים ומתחים דיאלקטיים

אחת ממטרותיו של הספר היא, כדברי העורכות, להפריך סטריאוטיפים שגורים כמו "עם הספר" או "היהודי הנודד", שנקשרו בעם היהודי ויצרו את הרעש ש"החוויה היהודית" - למעט זו הישראלית - היא חוויה עמוקה של עקירה, שלא זו בלבד שאין לה טריטוריה ראויה לשמה אלא גם לא זיקה וקשר למקום, הן כותבות. עוד הן מבקשות לחרוג מהקוטבי של אורה משורטט המרחב היהודי - ישראל מול הגולה, חילוניות מול דתיות, ציונות מול פוסט-ציונות, שמאל מול ימין - ולהתמקד לעומתה ב"מעברים ובמתחים דיאלקטיים, וכתוצאה מכך, ברבי-ממדיות הטמונה בלבן של הטופוגרפיות היהודיות".

לעבד גינה בנטו

במאמר שובה לב בספר על "יהודים והמסורת הימית", טוען היסטוריון האדריכלות פרופ' גיי לברט הרברט כי הים מעולם לא היה מרחב יהודי מובהק. יהודים לא היו אנשי ים, חרף תרומתם של יחידים לפיתוח טכנולוגיה

באתר הסוכה הווירטואלית הראי שונה ובחנוכה הודלקה התנוכיה הראשונה. הברכות נאמרו בעבר רית ואחר כך באנגלית. בינואר 2007 התקיים בראשונה כבית הכנסת הווירטואלי, "בית שלום ישראל" שמו, טקס הרלקת נרות שכת. באותו חודש הוקמה גרסה וירטואלית של הכותל המערבי, ובאפריל אשתקד נרשמה התק רית האנטישמית הראשונה ב-20 בחודש, יום הולדתו של אדולף היטלר, כוסה הכותל בצלבי קרס וירטואליים.

חרף התקרית הזאת וק שיים אחרים, החיים היהודים ב"Second Life" עולים כפרי רחים, כפי שמספר הצלם והסרי פר ג'וליאן וולך, עורך המגזין "2LIVE", המסקר את תחומי האמנות והתרבות באתר. בש גי "הרבעים" היהודיים הווירטואליים שכבר מאוכלסים - עיר שלום ו-TMA - פועלים כיום בין היתר גם מקווה, מרכז קהילתי, תנות יודאיקה, בניין משרדים כהשראת אדריכלות הבאהאוס התלאביבי, בית קפה, מוזיאון היסטורי, מוזיאון שואה וקיבוץ רחני וירטואלי ששמו הוא "בית בינה" ובו מתקיימים ריונים פתור חים בנושאי קדושה ואמונה. כמו

לאומי למקום ישראלי גלותי" וסבור כי העולים לקבר המקור כל תרמו להפיכתה של נתיבות למקום מודרני-גלותי "המיוצג באמצעות אלמנטים ארכיטקטרי ניים שונים, הפורעים את הנוף המודרניסטי שיצרה האדריכלות התקנית". את "ההפרעה הארדי-כלית" מגדיר יעקבי כניסיון לה גריר מחדש את המרחב באמצעות סגנונות יהודיים-מודרניים שגרדו לנתיבות ממדינות ערב, ונתנים ביטוי אסתטי-חזותי ל"קהילות שלא צלחו לכאורה את 'מסלול המודרניות הלאומי'. באמצעות סגנונות אלה השיבו לעצמם היהודים את הבית שאותו הותירו מאחוריהם בארצות מוצאם.

על גנים שטיפחו יהודים בגי טאות במלחמת העולם השנייה כותב קנת הלפנד, פרופסור לאדריכלות נוף, במאמר מצמרר על "חיים בעיבור של המוות". כך, לדוגמה, מספר הלפנד על ילדים בגטו לודג', ששתלו גינה בשטח נטוש ועיבדו אותה בכפיות ומד לגות. ברע שנועד להם שיגורשו, הם עקרו בזעם את השתילים וילי-דה בת 10 צעקה: "שום דבר לא יגדל כאן אצירני".

במאמרו על יהודים והעיר הגי דולה מכריז הפרופסור להיסטוריה יהודית מודרנית יואכים שלד שהעיר תל אביב - שבה חיה כיום אוכלוסיית מהגרים לא-יהודים גדולה - תהיה עיר יהודית יותר מאשר אי פעם רק "כאשר נקבל את הרעיון שאורבניות או תרבות אורבנית אינה יכולה להיות אקסלוסיביות".

מאמרו של וולך על החיים היהודיים הווירטואליים המשג-שגים באינטרנט הוא זה החותם את הספר. בעוד כוונתם של העורכות ושל כותבי המאמרים הכלולים בספר היתה להצביע על חיים יהודיים כמרחבים ובמקומות ממשיים, הרי וולך מתווה שביל בריחה, יהודי כל כך, מהעולם האמיתי על תלאותיו וצרותיו אל עולמות ערטיילאיים טובים יותר. הקהילה הווירטואלית של וולך אמנם אינה תחליף לקהילה האמיתי תית והעולם היהודי הבא, כדבריו, הוא "ניסוי שתוצאתו עדיין לא ידועה", אבל עם זאת, "היהדות ב"Second Life" מייצרת בסיס לדיאלוג בין-תרבותי ייחודי בין זרמים ביהדות, בין ישראל לפי-זרות השונות, ובין יהודים ללא יהודים". וזאת בהחלט אפשרות הוויה וקודצת. תרגום לעברית של הספר ומקום בארון הספרים הישראלי רק מתבקשים כעת.

גלריה לאמנות "תכלעס" באתר "Second Life". שביל בריחה יהודי

וסחר ימיים. אפילו ספניו של שלמה המלך היו פועלים ודים מלבנון. גם בישראל הנהנתנית כיום, שכבר גילתה את הים ומי נעמיו, הים נתפש עדיין בעיקר כמשאב כלכלי או מקום מפלט בעת צרה, כותב הרברט, ולדבריו, תיידרש "רעידת ארמה פוליטית לפני שישראל תתייחס לעצמה לא כשלוחה של אירופה במרחב התיכון, אלא כתברה מלאה במי שפחת העמים היסתיכונים".

על מקום יהודי בעיר נתיבות בות בישראל כותב האדריכל חיים יעקבי במאמר על תופעת העלייה לרגל לקברו של הבא-בא סאלי. הוא בודק את התופעה כמקרה מבחן למעבר "מתכנון

למסורת הדתית כמו בתי כנסת או בתי קברות, לפרויקט הציוני ומדינת ישראל, או לבידוד, הרס וזיכרון כמו גיטאות, מחד נות השמדה נאציים, אנדרטאות ומוזיאונים שואה. בשנים שאחרי הפלת החומה ב-1989 התר-חב עוד יותר המחקר בנושאים הללו, מפרספקטיבה ביקורתית ותיאורית, כפי שהן מציינות. לעומת זאת, הספר מתמקד במי-קומות ובמרחבים יהודיים שזכו לתשומת לב פחותה עד כה והוא מתבונן מוזוית חדשה על מרחי-בים יהודיים מוכרים היטב, וזוית דיאספורית משוחררת ממתיבות ממלכתית או לאומית כלשהי. "שלושתנו התעניינו גם קר-

כן פועלת כאחד הרבעים גלריה לאמנות ששמה "תכלעס". כל אלה ועוד הרבה יותר כלול במאמרו של וולך "טרי-פוגרפיה יהודית וירטואלית", המתפרסם בספר החדש "טרי-פוגרפיות יהודיות" (Jewish Topographies - Visions of Space, Tradition and Place) שיצא לאור בימים אלה בהוצאת אשגייט הבריטית. המאמר הוא אחד מבין המאמרים המרתקים הנכללים בספר, העוסקים במרחי-בום ובמקומות יהודיים, לא רק במציאות הווירטואלית אלא גם בעולם האמיתי. את הספר הכתוב באנגלית ערכו ג'וליה בראוך, אנה ליפהרדט ואלכסנדרה נוקה, חוקי

